

GLEDALIŠKI LIST

Narodnega gledališča v Ljubljani

1940-41

DRAMA

18 W. SHAKESPEARE:
KOMEDIJA ZMEŠNJAV

W. SHAKESPEARE:

KOMEDIJA ZMEŠNJAV

PREMIERA 6. MAJA 1941

»Komediya zmešnjav« je po ugotovitvah angleške zgodovine nedvomno eno izmed prvih Shakespearovih del in je najbrže nastala okrog leta 1591., torej približno v 27 letu njegovega življenja. Ta časovna opredelitev se ne oslanja samo na zgodovinske vire, marveč na kritiko teksta, ki ima vse znake njegovih nedvomno ugotovljenih zgodnjih del: veliko število tako imenovanih »knüttel verzov«, rimanih stihov, simetrično razporeditev oseb v igri in končno sorazmerno nezahtevnost komediografskega avtorja, ki se v tem delu skoraj popolnoma omejuje na situacijsko komiko in na dovtip.

Vir za »komedijo« je nedvomno Plautova igra »Menaechomi«, ki v komedijski obliki izkorišča podobnost dveh bratov. Shakespeare je, kakor pravi angleški komentator, šalo pospešil, ji dal bolj deroč ritem s tem, da je namestu enega para enakih bratov uvedel dva: dvojčka gospodarja in dvojčka — slugi. Zaplet, ki tako nastane, je tako zelo zamotan, da mu pri branju skoraj ni mogoče slediti in

ga ni mogoče pregledati nazornost in učinkovitost dobi šele na odru, preko katerega zarajajo in zdrve smešne komplikacije te veseloigre z vrtoglavo naglico, ne da bi bile za gledalca kdaj nejasne ali nerazumljive.

Komika te veseloigre je, kakor že rečeno, predvsem situacijska in besedna. Do karakterne komike se Shakespeare v tem svojem zgodnjem delu še ni povzpел. Mogoče je celo trditi, da značaji nastopajočih oseb sploh niso ne globoko individualizirani ne duhovito tipizirani. Orisani so bežno i le situacije, v katere so postavljeni, vnašajo vanje očitnejše razlike. Toda v bistvu bi nemara vsaj oba para bratov lahko zamenjala svoji vlogi in dogodki bi tekli najbrže tako, kot teko sedaj.

Kljub temu, da v veseloigri ni predelanih značajev in zato tudi ne karakterne komike, pa je igra le pravo delo genialnega dramatika. Lahkotna igrivost, s katero niza zapletek za zapletkom in s katero ta neverjetni klobčič spet razplete, je nedosežna. Čudovita in blesteče duhovita dobra volja je v nji, neko prekipevanje brezprimerne fantazije, drzne, živahne in vendar obvladane. Ravno tako je z njegovo dovtipnostjo, ki jo tu razsipa brez konca in kraja. Tako preobilje lahko izbruha samo neizčrpna domiselnost in duhovitost, ki je v svojem bogastvu tako silna, da dela vtis, kot da ji sploh ni meja. Zdi se ti, da bi ta šaljivec lahko vrstil svoje vesele prizore še in še in jih polnil z vedno novimi šalami, dovtipi in besednimi igrami, ki bi jih menda lahko nasul pred poslušalce toliko, kolikor ima človeški jezik besed in izrazov. Njegovo bogastvo je tu še lahko, toda neizčrpno je.

V kasnejših delih se je to Shakespearovo bogastvo, ta njegova kolikost pretvarjala in pretvorila v dragocenost, v kakovost. Začetki tega procesa pa se kažejo že v »Komediji zmešnjav«. En znak tega razvoja je viden v resnem okviru, ki ga je docela samostojno

prikomponiral svoji pravljичno bogati igri o zamenjavanju dveh parov ljudi. Ta resnobni okvir daje njegovemu delu nekaj več tehtnosti in nekoliko trdnejšo zgradbo, kot bi jo imelo brez tega mirnega in skoraj tragičnega uvoda v vrtež in razposajeni ples dogodkov, in brez nekoliko svečanega konca, ki ne pojasni samo vseh zmot in komplikacij, marveč tudi usodnejše uravna dvojje tragičnih življenj.

Drugi znak omenjenega procesa pa predstavljata zlasti dva elementa »komedije«, in sicer sijajna, že skoraj shakespearsko zrela psihološka studija ljubosumne žene in pa ljubavni prizor med Antifolom Efežanom ter njegovo svakinjo. Njegova ljubavna izpoved je lirično tako vroča in čustveno polna, da ni pretirano, če jo angleški komentatorji označujejo kot nekakšno preludirnaje za opoj in omamo, ki sta vzdušje »Romea in Julije«. V teh elementih se kaže prvo razpenjanje kril za veliki polet, prvo preizkušaje moči in genialnosti, ki se je kasneje izrazila tako mogočno in tako očarljivo. Nekako posredno pa je Shakespeare svoje začetništvo v »Komediji zmešnjav« tudi priznal s tem, da je pozneje osrednji motiv te veseloigre, motiv zamenjavanja, še enkrat uporabil že s popolnim mojstrstvom, ko je ustvaril svojo očarljivo in globoko komično bajko »Kar hočete«. V tem delu se burkasti smeh »Komedije zmešnjav« spremeni v plemenit smehljaj, preprosta komika situacij in dovtipov se prelije v verno in globoko karikaturu značajev in oba para skoraj brezosebni harlekinov, ki sta središče nocojšnje komedije, se prelevita v jasno očrtane osebnosti.

J. Vidmar

Komedija zmešnjav

III. dej. 2. prizor.

LUCIJANA: ... Dvakrat je greh, puščati postelj prazno,
za mizo pa priznavati z očmi;
sram, dobro skrit, vsaj gledamo prijazno;
beseda zla slab čin še podvoji.
Uboge ženske! O kako globoko
zavérovane v moške smo besede!
Nam puščate rokav in drugim roko,
in vendar se ljubezen nam ne zmede.
Zatorej, dragi svak, spet pojdi k njej,
z besedami jo nežnimi vtolaži:
saj to prevara sveta je, poglej,
če ljubka laž nezgodni spor ublaži.

ANTIFOLUS SIR.: Lepo dekle, jaz ti ne vem imena,
ne vem odkod je moje tebi znano;
a kot da si nadzemskega plemena,
tako v milini vsej stojiš pred mano.
Povej, kako naj mislim, govorim:
in duhu mojemu, ti bitje divno,
ki ž njim v slabosti, zmotah ves tičim,
svojih besed razjasni uganko skrivno.
Kaj predeš mi krog srca tajne niti?
V poljane tuje vabi pògled tvoj.
Si boginja? Me hočeš prevstvariti?
Torej prevstvari me, in ves bom tvoj.
A če sem jaz še jaz, tedaj prisežem,
da tvoja sestra moja žena ni;
na njeno posteljo me nič ne veže:

le k tebi, k tebi duša hrepeni.
Zakaj me v sestrih solza oblast
sirena morska, glas tvoj mili zove?
Le zase poj, in v meni plane strast
zlate lase v srebrne usuj valove,
na tako postelj ležem rad za večno
in zmagovit me sen zaziblje naj:
kedor tako umre, umre presrečno;
v valeh ljubezni vgasne naj sijaj.

LUCIJANA: Začaran si, da govoriš tako.

ANTIFOLUS SIR.: Očaran od tebe, dekle sladko.

LUCIJANA: A v tebi krivda je, oko te vara.

ANTIFOLUS SIR.: Slepo je od lepote tvoje čara.

LUCIJANA: Glej, kamor treba, pa bo konec zmot.

ANTIFOLUS SIR.: O draga, tebe vidim le povsod.

LUCIJANA: Jaz tvoja draga? To je sestra le.

ANTIFOLUS SIR.: Ne, sestre sestra.

LUCIJANA: Moja sestra.

ANTIFOLUS SIR.: Ne.

Ti, moje duše žlahtna polovica,
očesu mojemu draga zenica,
ti moja sreča, zvezda mojih nad,
ti slast zemlje in néba blagodat.

LUCIJANA: Vse to za mojo sestro si prihrani.

ANTIFOLUS SIR.: Vse to ljubezen moja tebi znani.

S teboj želim na veke biti sklenjen:
ti brez moža si, jaz sem neoženjen.
Daj mi roko,

Spomini Stanislavskega

(Iz knjige „Igralčevo delo na samem sebi“)

»Kaj se pravi verno igrati vlogo?« — sem povpraševal dalje.

»To se pravi: v pogojih življenja v vlogi in v popolni analogiji z njim pravilno, logično, dosledno, človeško misliti, hoteti, stremeti, ravnati na odru. Kakor hitro doseže igralec to, se je približal vlogi in prične čutiti v skladu z njo.

V našem jeziku se temu pravi: »doživljati vlogo«. Ta proces in beseda, ki ga označuje, imata v naši umetnosti popolnoma izjemen in prvenstven pomen.

Doživljanje pomaga igralcu izpolnjevati osnovni smoter odrske umetnosti, ki je: v ustvarjanju, življenja človeškega duha v vlogi in v podajanju tega življenja na odru v umetniški obliki.

Kakor vidite ni naša poglavitna naloga v predstavljanju življenja vlog v njegovi zunanji pojavnosti, temveč predvsem v ustvarjanju notranjega življenja predstavljanje osebe na odru in cele igre, in sicer s prilagodevanjem lastnih človeških čustev nji in z posvečenjem vseh organskih elementov svoje duše igrani vlogi.

Zapomnite si zdaj za vselej, da vas mora ta poglavitni in osnovni smoter naše umetnosti voditi v vseh trenutkih ustvarjanja in vašega življenja na odru. Zato zmeraj predvsem mislimo o notranji plati vloge, se pravi, o njenem duševnem življenju, ki se gradi s pomočjo notranjega procesa doživljanja. To je poglavitni moment ustvarjanja in igralčeva prva skrb. Treba je vlogo doživljati, se pravi, okušati z njo analogna čustva vsakokrat in pri vsaki ponovitvi.

»Vsak velik igralec mora čutiti in tudi resnično čuti to, kar igra,« — pravi stari Tomaso Salvini, največji predstavnik te smeri. — Jaz menim, da ni dolžan preživljati razburjenje dvakrat,

trikrat, ko vlogo študira, marveč mora preživljati to razburjenje enkrat ali dvakrat med študijem, na vsak način pa bolj ali manj vsakokrat, ko jo igra, pa bilo to prvič ali tisočič«... — nam je prebral Arkadij Nikolajevič iz članka Tomasa Salvinja (njegov odgovor Colinu), ki mu ga je naglo podal Ivan Platonovič. Ravno tako pojmuje igralsko umetnost tudi naše gledališče.

»

Pod vplivom dolgih debat s Pašo Šustovim sem pri prvi ugodni priliki dejal Arkadiju Nikolajeviču:

»Ne razumem, kako je mogoče naučiti človeka, pravilno doživljati in čutiti, če mu ni že dano čutiti in doživljati!«

»Kako mislite, ali je mogoče naučiti sebe ali drugega zanimati se za vlogo in za to, kar je v nji bistveno?« — me je vprašal Arkadij Nikolajevič.

»Recimo da je, četudi to ni lahko,« — sem odgovoril.

»Ali je možno opazovati v nji zanimive in važne smotre, iskati pravičen dostop k nji, vzbujati v sebi verno stremljenje in potem ustrezajoče ravnati?«

»To je možno,« — sem spet priznal.

»Pa poizkusite opraviti tako delo, toda vsekakor iskreno, vestno in do kraja, pri tem pa ostanite hladni in neprizadeti. Prav gotovo se boste razburili in se boste začeli čutiti v položaju nastopajoče osebe in boste doživljali svoja čustva, ki pa bodo analogna s čustvi vloge. Predelajte tako vso vlogo in pokaže se, da bo vsak trenutek vašega življenja na odru izzval ustrezajoče doživljanje. Nepretrgana vrsta takih trenutkov ustvari celotno linijo doživljanja vloge, življenje njenega človeškega duha. In ravno tako, popolnoma zavedno stanje igralca na odru v ozračju docela verne notranje resnice najbolje vzbuja čustvo in je najplodnejša osnova za kratko ali daljše prebujanje podzavesti in za izbruhe navdiha.«

»Iz vsega povedanega vidim, da je študij naše umetnosti prav za prav prisvajanje psihotehnike doživljanja. Doživljanje pa nam pomaga doseči osnovni smoter umetnosti, ustvaritev življenja človeškega duha v vlogi,« — je skušal zaključiti Šustov.

»Smoter naše umetnosti ni samo stvaritev življenja človeškega duha v vlogi, temveč tudi zunanje predstavljanje življenja v umetniški obliki,« — ga je popravil Torcov. — »Zato mora igralec ne le doživljati vlogo, marveč tudi doživljeno vtelešati. Pri tem vas pa opozarjam, da je odvisnost vnanjega podajanja od notranjega doživljanje zelo močna zlasti pri naši umetniški smeri. Za izražanje najfinejšega in često podzavestnega življenja je treba imeti izredno poslušen in izvrstno predelan glas ter telesni aparat. Glas in telo morata s silno tenkočutnostjo in neposrednostjo, hipno in točno izražati najfinejša, skoraj neopazna notranja čustva. Zaradi tega se mora igralec našega kova veliko bolj kot v drugih umetniških smerih pobrigati — ne le za notranji aparat, ki ustvarja proces doživljanja, temveč tudi za zunanji, telesni instrument, ki mora verno podajati rezultate čustvenega umetniškega dela, — njegovo vnanjo obliko *utelešenja*.

Na to delo ima podzavest velik vpliv. In v območju vtelešenja se s podzavestjo ne more primerjati niti najumetnejša igralska tehnika, četudi še tako samozavestno zahteva zase prvenstvo.

V zadnjih dveh urah sem vam le v najsplošnejših obrisih naznačil, v čem obstoji naša umetnost doživljanja,« — je končal Arkadij Nikolajevič.

Lastnik in izdajatelj: Uprava Narodnega gledališča v Ljubljani. Predstavniki: Oton Župančič. Urednik: Josip Vidmar. Za upravo: Josip Vidmar. Tiskarna Makso Hrovatin. Vsi v Ljubljani.

Komedija zmešnjav

VESELOIGRA V PETIH DEJANJIH (9 SLIKAH) S SHAKESPEARE. POSLOVENIL OTON ŽUPANČIČ

Scenograf: ING. ARH. FRANČ

Režiser: PROF. O. ŠEST

Solinus, vojvoda Efeški	Levar
Egeon, trgovec iz Sirakuze	Skrbinšek
Emilija, Egeonova žena, opatica v Efezu	Boltarjeva
Antifolus Efežan } dvojčka, sinova }	Kralj
Antifolus Sirakužan } Egon in Emilje }	Jerman
Dromio Efežan } dvojčka služabnikov Antifolov }	Sever
Dromio Sirakužan }	Milčinski
Baltazar } trgovci }	Drenovec
Pietro }	Bratina
Antonio }	Lipah

Angelo, zlatar	Gregorin
Šcip, šomašter in zagovornik	Peček
Adrijana, žena Antifola Efežana	M. Danilova
Lucijana, njena sestra	Levarjeva
Miranda, krčmarica	Gabrijelčičeva
Ječar	Potokar
Sluga Adrijane	Presetnik

Sodni sluge, stražarji, redovnice, rabelj, vojaki

Golezu

Po osmi odmor

Blagajna se odpre ob pol 19.

Za 19.

Konec ob 21.

Parter: Sedeži I. vrste	Din 25-
" II.-III. vrste	" 24-
" IV.-VI. "	" 22-
" VII.-IX. "	" 20-
" X.-XI. "	" 18-
" XII.-XIII. "	" 16-

Lože v parterju	Din 90-
" v I. redu	" 90-
" balkonske	" 60-
Dodatni ložni se	" 20-

Parterju	" 20-
Stolu	" 20-
Stolici	" 15-

Balkon: Sedeži I. vrste	Din 18-
" II. "	" 14-
Galerija: Sedeži I. vrste	" 12-
" II. "	" 10-
" III. "	" 8-
Galerijsko stojišče	" 2-
Dijaško	" 4-

VSTOPNICE se dobivajo v predprodaji pri gledališki blagajni gledališču od pol 11. do pol 1. in od 3. do 5. ure. Telef. 4611.

Predpisana taksa za poklon je vračunana v cenah.

vojna

VOJNA IZVJEŠTAJE IZ RUSIJE

1918. GODINE

U ovom izveštaju prikazane su vijesti iz Ruzije, koje su došle do nas iz Moskve i drugih gradova. Izveštaji su sastavljeni na osnovu izvještaja koje su nam dostavili naši vojnici i pripadnici naših vojnih jedinica. Izveštaji su sastavljeni na osnovu izvještaja koje su nam dostavili naši vojnici i pripadnici naših vojnih jedinica.

U ovom izveštaju prikazane su vijesti iz Ruzije, koje su došle do nas iz Moskve i drugih gradova.

1918. GODINE	1918. GODINE
1918. GODINE	1918. GODINE
1918. GODINE	1918. GODINE
1918. GODINE	1918. GODINE
1918. GODINE	1918. GODINE
1918. GODINE	1918. GODINE
1918. GODINE	1918. GODINE
1918. GODINE	1918. GODINE
1918. GODINE	1918. GODINE
1918. GODINE	1918. GODINE

U ovom izveštaju prikazane su vijesti iz Ruzije, koje su došle do nas iz Moskve i drugih gradova.